

نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال هشتم، شماره سی و یکم، زمستان ۱۳۹۶

شاپا چاپی: ۵۲۲۹-۲۲۲۸، شاپا الکترونیکی: ۳۸۴۵-۲۴۷۶

دریافت: ۱۳۹۶/۴/۲ - پذیرش: ۱۳۹۶/۴

<http://jupm.miau.ac.ir/>

صص ۲۰۶-۱۸۷

## بررسی تأثیر نشانه‌های شهری بر ارتقای هویت اجتماعی جوانان (مطالعه

### موردی: ورودی شمالی شهر شیراز-دروازه قرآن)

طاهره نصر\*؛ دکترای تخصصی شهرسازی، استادیار، گروه معماری، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران.

علی مصلی نژاد؛ دانشجوی دکتری تخصصی، گروه معماری، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران.

عبدالرسول امیری؛ دانشجوی دکتری تخصصی، گروه معماری، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران.

#### چکیده

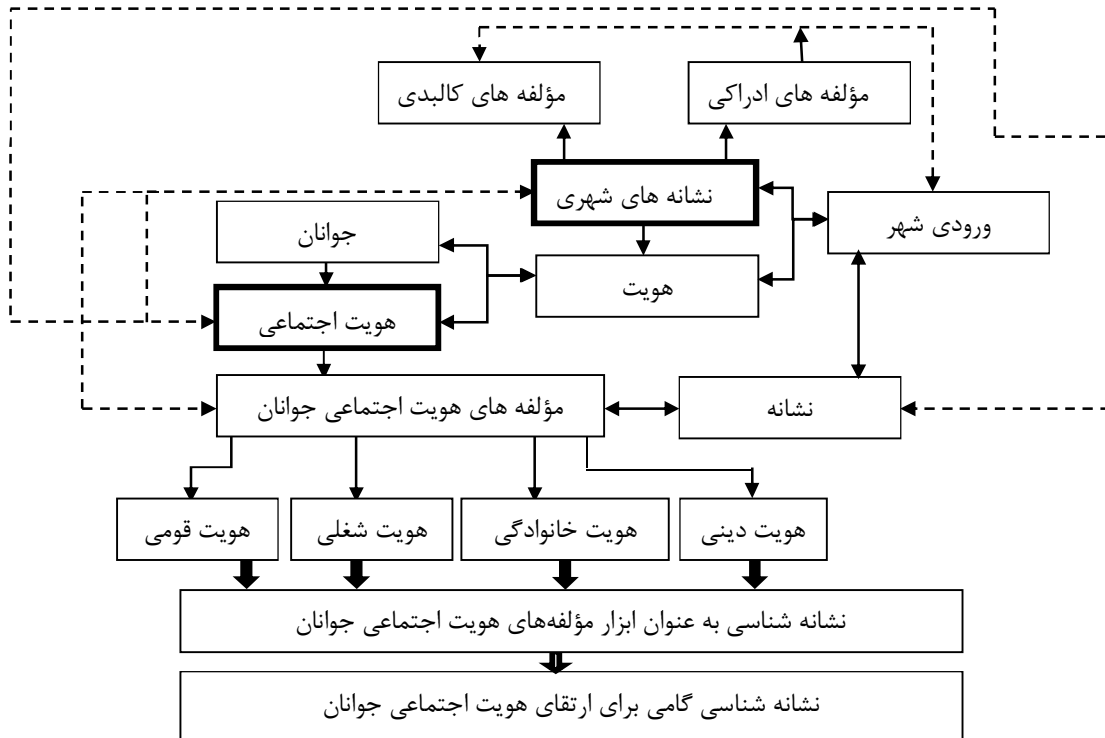
در شهرسازی امروز کشور، شکل شهر با مسائل مهمی مواجه است. در این میان عدم توجه به جنبه‌های کیفی شهر، ویژگی‌های شهرسازی سنتی، نقش نشانه‌ها و عدم وجود رویکرد مناسب به گسترش‌های سریع شهری و دگرگونی در ساختار ورودی‌های شهرها قابل توجه است. هدف از پژوهش حاضر بررسی مولفه‌های نشانه‌های شهری بر چگونگی شکل‌گیری هویت اجتماعی جوانان در شهر شیراز می‌باشد. سوال اصلی این تحقیق این است که چگونه نشانه‌های شهری بر شکل‌گیری هویت اجتماعی در جوانان تأثیر گذار هستند. روش تحقیق حاضر پیمایشی و به لحاظ هدف کاربردی و جمع‌آوری اطلاعات به صورت میدانی و کتابخانه‌ای می‌باشد. در ابتدا بر اساس مبانی نظری تحقیق و مطالعات کتابخانه‌ای پرسشنامه‌ای با ۲۳ گویه تهیه گردید. سپس پرسشنامه‌های جمع‌آوری شده، با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۴ تحلیل شدند. روش آزمون و بررسی فرضیات تحقیق با استفاده از آمار استیودنت (T)، همبستگی پیرسون و رگرسیون صورت گرفت. اعتبار پایایی این پرسشنامه با توجه به آلفای کرونباخ ۰.۷۸۶ مورد تأیید قرار گرفت. مقاله حاضر در تلاش است تا ضمن شناسایی عوامل موثر بر شکل‌گیری نشانه‌های شهری، رابطه همبستگی بین این مهم با عامل هویت اجتماعی جوانان را در قالب یک مدل تحلیلی ترسیم کند. ضمن تأیید فرضیه‌های این تحقیق، نتایج نیز نشانگر آن است که عناصر کالبدی-فضایی نشانه‌های شهری شامل عوامل ادراکی و فضایی (به عنوان متغیر مستقل) بر زیر عامل‌های هویت اجتماعی جوانان یعنی هویت دینی، هویت خانوادگی، هویت شغلی (به عنوان متغیرهای وابسته) تأثیر مستقیم دارد. بنابراین می‌توان گفت ویژگی‌های ادراکی و ویژگی‌های عملکردی موثر بر نشانه‌های شهری می‌تواند موجب ارتقای هویت اجتماعی جوانان گردد.

**کلمات کلیدی:** نشانه شهری، هویت اجتماعی، جوانان، دروازه قرآن، شیراز

### بیان مسأله:

شهر مکانی است شامل علائم و نشانه‌های گوناگون که هریک مفهومی را در ذهن مخاطب متبادر می‌سازند؛ علائمی که احساسی را در ناظر برمی‌انگیزد و در بسیاری موارد او را بر انجام کاری ترغیب کرده یا از انجام کاری باز می‌دارد. معماری طیف وسیعی از واقعیت‌های اجتماعی یعنی ویژگی‌ها و منابع طبیعی، مهارت‌های حرفه‌ای، سنت تجربی و دانش عملی به کار رفته در معماری، فرآیندهای تعاون و سازمان‌های اجتماعی و باورها و جهان بینی جامعه را مورد توجه قرار داده و منعکس می‌سازد (مامفورد، ۱۳۸۵: ۵۳۰). عنصری تصویری که نشان از دیدگاه شخصی حقیقی به موضوع خاص دارد (Horbny, A, s, 1994). بنابراین هر بنای معماری نشانه‌ای است که مفاهیمی بس عظیم را نمایان می‌سازد. در این میان، نشانه‌های ساخته شده توسط انسان بیشترین سهم را در محدوده سکونتگاه‌های انسانی به خود اختصاص داده‌اند. در حقیقت تمامی ساختمان‌ها، تابلوها، مبلمان شهری و ... نشانه‌هایی مصنوع هستند که پیام‌هایی را بیان می‌نمایند. در میان علائم و نشانه‌هایی که به صورت عام در تمام زمینه‌ها مطرح می‌گردند، برخی علائم به صورت خاص در شهر به عنوان نشانه‌های شهری شناخته می‌شوند. برخی از این نشانه‌ها به سبب موقعیت قرارگیری و به دلیل انتقال مفاهیم ارزشی و منطبق با فرهنگ و اعتقادات مردمی مورد پذیرش عموم قرار گرفته و با گذشت زمان به یک نماد شهری با مفاهیم

خاص تبدیل می‌گردند. نشانه‌های ورودی شهری نیز از جمله عناصری هستند که به سبب حجم بالای مخاطب آنها (اعم از ساکنان شهر و مسافران) امکان تبدیل به یک نماد شهری را دارا می‌باشند. در حقیقت نشانه‌های ورودی شهر باید به گونه‌ای مبین فرهنگ عامه مردم و ویژگی‌های خاص شهر بوده تا ضمن عملکرد خود به عنوان نماد ورود به یک شهر خاص، به عنوان معرف شهر، از سوی ساکنان و مسافران پذیرفته گردند (براتی، ۱۳۹۵: ۸۲). نماد ورودی شهر شیراز (از سمت اصفهان) در محدوده تنگ الله اکبر این شهر، از جمله عناصر شهری است که قدمتی دیرینه دارد. ساخت این المان در ورودی شیراز نظرات گوناگونی را به دنبال داشته است. بنابراین مسأله اصلی این است که چگونه نشانه‌های شهری بر شکل‌گیری هویت اجتماعی جوانان اثرگذار است. پاسخ این سؤال این است که نشانه‌های شهری موجب ارتقای هویت اجتماعی جوانان می‌گردد، همچنین پایداری هویت اجتماعی جوانان در شکل‌گیری نشانه‌های شهری آینده تاثیر مستقیم دارد. بر این اساس، مقاله حاضر بعد از مروری بر مفهوم نشانه شهری، هویت اجتماعی، جوانان، ضمن بیان مفهوم ورودی شهر به بررسی مطالعه موردی پژوهش (ورودی شمالی شهر شیراز- دروازه قرآن) می‌پردازد. در شکل ۱ روند تحلیلی جایگاه نشانه‌های شهری در ارتقای هویت اجتماعی جوانان ترسیم شده است.



شکل ۱: روند تحلیلی جایگاه نشانه‌های شهری در ارتقای هویت اجتماعی جوانان

#### بررسی متغیر کیفی تحقیق:

#### متغیر ۱- ورودی شهر:

دروازه یک مکان، در دید نخست مدخلی است که امکان حضور در آن محیط را فراهم می‌سازد و امکان حرکت در مراحل بعد را به همراه دارد. ما معمولاً به هنگام ورود به یک فضا، به سرعت امکان‌ها، گزینه‌ها و جذابیت‌های آن را شناسایی می‌کنیم و به این ترتیب، درباره حرکت بعدی خود در مکان مزبور، تصمیم می‌گیریم (کارمونا، ۱۳۹۰: ۳۱۰). بنابراین می‌توان گفت از نظر ادراکی، این مدخل بیانگر خصوصیات درونی فضا و مبین ویژگی‌های ساکنان آن می‌باشد. ورودی شهر نیز فضایی است که ارتباط فضای خارج از محدوده شهر را، با درون آن امکان‌پذیر

می‌سازد، مفصلی است که ورود به فضایی متمایز را اعلام می‌دارد و نشانه‌ای است که موجودیت شهر را بیان می‌نماید. ورودی، از دیرباز یکی از عناصر اصلی ساختار شهر را شکل داده و متأثر از عوامل گوناگون، به حالات مختلف نمود پیدا کرده است. در شهرهای تمدن‌های کهن توجه به مکانیابی بادی ورودی شهر در انطباق با اعتقادات سنتی مورد توجه بوده است، چنانکه در شهر چینی می‌توان دید: اعتقاد سنتی به جهان مربع شکل در یک شهر که از طریق دیوارها احاطه می‌شد. هر یک از دیوارهای چهارگانه دروازه‌های رو به یکی از چهار قسمت جهان داشت که در ارتباط نمادین با یک حیوان، یک رنگ، یک ورودی شهرهای قدیم دارای ویژگی‌های ادراکی و

عناصر اساسی در یک شهر محسوب می‌شدند: این دروازه‌ها در لبه خارجی محدوده شهر یعنی در حصار آن جا داشتند. در قدیم سواد (ریض یا حومه) معدودی از شهرهای بزرگ دارای حصار و دروازه‌های جدا گانه بود که جزو دروازه‌های بیرونی شهر به شمار می‌آمدند. همه دروازه‌های بیرونی همواره در امتداد مسیر جاده‌ها و راه‌های منتهی به شهر قرار داشتند (سلطان زاده، ۱۳۷۲: ۱۴۲). با گذشت زمان و پدید آمدن تحول در فعالیت‌های شهرها و ارتباطات، صا‌رهای شهری رو به نابودی نهادند و به تبع آن دروازه‌های شهر تخریب شده یا به صورت نادر به عنوان یک نماد شهری حفظ گردیدند. نمادی که به سبب رشد شهر از پیرامون در بافت میانی شهر واقع شده و یادآور ورودی شهر و حدود آن در گذشته می‌باشد؛ بنابراین در شهرهای معاصر ورودی به معنای قدیم آن وجود ندارد. عناصر ورودی شهر باید دقت لازم انجام پذیرد، زیرا عنصری که در فضا قرار می‌گیرد، کیفیتی مجسمه-وار پیدا می‌کند؛ اگر چه به صورت فرم شناخته می‌شود، ولی رابطه‌ای متقابل با فضا برقرار کرده و آن را تعریف می‌کند. با حرکت فرد در فضا و تغییر موقعیت او، رابطه‌ای پویا و متحول میان عنصر و فضا، عنصر و لبه فضا و عنصر و سایر عناصر شکل می‌گیرد و فضا برای فرد دارای هویت می‌گردد. این عناصر هویت بخش در دو دسته طبیعی و مصنوع جا می‌گیرند (قریب، ۱۳۸۲: ۳۱). نسبت استفاده از هر کدام از این عناصر، بر اساس خواص ویژه شهر، در طراحی ورودی آن، نه تنها می‌تواند شهر را در نگاه نخست به ناظر معرفی نموده و هویت ساز ورودی باشد، بلکه نوعی احترام به وارد شونده و حالت دعوت کنندگی را فراهم می‌آورد. ورودی‌های همه شهرهای ایران واجد تمامی این

عملکردی بودند. ویژگی‌های ادراکی ورودی شهرها شامل دعوت کردن، هویت بخشیدن، ایجاد حس ورود، آماده ساختن برای درک فضای جدید، برقراری ارتباط ادراکی و بصری بین دو فضا و ویژگی‌های عملکردی شامل برقراری ارتباط فیزیکی بین دو فضا، تأمین امنیت و نظارت بر ارتباط، هدایت، معرفی شهر و حضور فضای ورودی در فعالیت‌های روزمره شهر بوده است (بحرینی و همکاران، ۱۳۸۲: ۱۷-۱۶). ورودی بیش از هر چیز مفصلی است برای اتصال دو مکان نه تیغه‌ای برای تفکیک آنها لذا فضایی است که می‌تواند وقایع مختلف را در خود جای دهد (توابی و همکاران، ۱۳۹۳: ۸۶). این ویژگی‌های ورودی، در بسیاری جهات، قابل انطباق با ورودی‌های شهرهای امروزیست، اما ورودی‌های شهر در دوران معاصر، نه تنها این خصایص را به کمال به نمایش نمی‌گذارند، بلکه در بسیاری موارد نماینده ضعف‌های ادراکی و دیداری بوده و آشفتگی‌های بصری و نماهای نامناسب جداره-های تعمیرگاه‌های اتومبیل، انبارهای متروک و ... پذیرای وارد شونده‌گان به شهر می‌باشند. ورود به شهر توسط خودرو و از طریق مسیرهای عبوری، بارزترین نوع ورودی شهر است که به کار بردن مناسب معیارها و طراحی مناسب آن تأثیر بسزایی در چهره شهر می‌گذارد. در طراحی مسیرهای ورودی به شهر، توجه به سرعت حرکت نقش عمده‌ایفا می‌کند. بنابراین باید نقش سرعت حرکت در محیط و منظر و تأثیر آن بر ادراک مد نظر قرار گیرد. از سوی دیگر، در طراحی مناسب فلز یک فصل و غیره قرار می‌گرفت... قصرهای معابد و دروازه‌های شهر نوعی نظم اجتماعی را از طریق ارتباط دادن آن با نظم کیهانی به وجود می‌آورند (مدنی پور، ۱۳۹۱: ۱۳). به طور کلی دروازه‌ها از جمله

خصوصیات نبوده و بر حسب اهمیت ورودی و شهر مورد نظر، از نظر دارا بودن بخشی و یا کلیه این ویژگی‌ها با یکدیگر متفاوت بوده‌اند. به طور کلی فضای ورودی شهرهای ایران همانند بناها، فضایی با ماهیت انعطاف پذیر بود که می‌توانست همانند یک مفصل خود را با ویژگی‌های هر دو فضایی که به هم پیوند می‌یابند، منطبق سازد.

### بررسی متغیر کمی تحقیق:

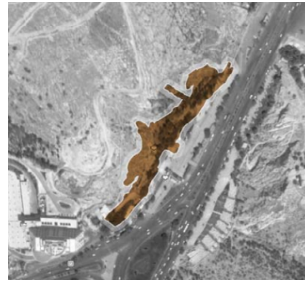
#### متغیر ۱- نشانه شهری:

شهر، یک مفهوم انتزاعی و ذهنی نیست؛ بلکه نوع خاصی از سازمان یافتگی زندگی اجتماعی در انطباق با فضا است به همین دلیل، سرشار از معنا، واقعیت‌های کالبدی و تجربه‌های انسانی بوده و رابطه عاطفی عمیقی با انسان برقرار می‌کند. بشر به عنوان گیرنده، اطلاعات را از طریق حواس دریافت کرده و در مغز خود به تجزیه و تحلیل آن‌ها می‌پردازد و آن‌ها را با معانی ذهنی خود تطبیق می‌دهد. در این تجزیه و تحلیل است که عوامل اجتماعی-روانی مانند شخصیت فردی و تجارب فردی و جمعی نقش اساسی پیدا می‌کنند منجر به ایجاد تصویری ذهنی از واقعیت می‌شود. این تصویر ذهنی به نوبه خود بر رفتار شخص تأثیر می‌گذارد (پاکزاد، ۱۳۸۵: ۱۰۲). برای اینکه محیط کالبدی بتواند به ایجاد این تصویر کمک کند؛ باید خوانایی داشته باشد (بنتلی و همکاران، ۱۳۸۵: ۱۱۷). خوانایی، کیفیتی است که موجبات قابل درک شدن محیط را فراهم می‌کند. اگرچه خوانایی به هیچ روی تنها صفت یک شهر خوب نیست؛ اما، اگر محیط زندگی آدمیان به مقیاس اندازه، زمان و دهی-راهنمایی و معرفی، هویت بخشی و ایجاد تشخیص، خیال انگیزی و تنوع و... می‌باشد (نصر،

پیچیدگی شهر مورد ملاحظه قرار گیرد؛ این عامل اهمیت خاصی می‌یابد (لینچ، ۱۳۸۷: ۱۹). مطالعات کوین لینچ در سال ۱۹۶۰ نشان داد که یکی از عناصر اصلی سازنده ی تصویر ذهنی، که می‌تواند موجبات خوانایی را فراهم کند؛ نشانه‌ها هستند. مجموعه‌ی نشانه‌های شهری، بخش ثابت و قابل اتکایی از تصویر ذهنی شهروند از شهر را تشکیل می‌دهند. کاربرد نشانه در رابطه با مخاطب آن و بویژه انسان و مسائلی که انسان در این حوزه می‌تواند مطرح شود (Morris, 1946, 72). تداوم نشانه‌های شهری در طول تاریخ، با کمک به افزایش خوانایی، بخشی از هویت هر شهر را بازنمایی کرده و می‌تواند مبنای رشد و توسعه آتی شهر واقع شود. خوانایی، یکی از کارکردهای هویت است (دانشپور، ۱۳۸۳: ۶۶). بنابراین، ایجاد وضوح بصری در یک عنصر به طرق متفاوت، اصلی‌ترین عامل در ایجاد یک نشانه شهری است. نشانه‌ها در شهر انواع گوناگونی را شامل می‌شوند: خصوصیات طبیعی، ساختمان‌ها و عناصر غیر از ساختمان‌ها مانند: هرم‌ها، فواره‌ها و مجسمه‌ها (Moughtin & Other, 1999: 104-108)، همچنین نشانه‌های شهری، با تداعی معانی و مفاهیم مشترک میان نسل‌های مختلف، به تداوم هویت شهری کمک می‌کنند. آن‌ها در هر مقیاس و از هر نوعی که باشند؛ در واقع توانسته‌اند ارتباطی صریح و عمیق با مخاطب برقرار نموده و بخشی از هویت کالبدی به تبع آن، هویت فردی شهروندان باشند. کارکردهای نشانه‌های شهری شامل: بنایی هویت بخش، غرورآفرین و نمای برای شهر-نشانی برای موقعیت سنجی یا آدرس (۱۳۹۵: ۶۳ و ۶۵). این عناصر، به لحاظ شکل و عملکرد با محیط اطراف متفاوت بوده، قابل تشخیص و



شکل ۴: جانمایی دروازه قرآن در شهر شیراز



شکل ۳: محدوده دید دروازه قرآن شیراز



شکل ۲: موقعیت قرارگیری دروازه قرآن شیراز

داشتن شخصیت به مثابه داشتن احساس هویت در فرد تلقی می‌شود (بهزادفر، ۱۳۸۷: ۲۱). همچنین تحت تأثیر ادبیات، زبان‌شناسی و معناشناسی نیز تعریفی پسامدرن و مستقل از هرگونه عامل از قبیل موجود طبیعی، روانی یا اجتماعی از هویت صورت می‌گیرد (ساروخانی و همکاران، ۱۳۸۳: ۷۴). از منظر فلسفی و عرفانی نیز از هویت به معنای انسجام درونی و رابطه سطح با عمق تعبیر می‌شود (بهزادفر، ۱۳۸۷: ۵۵). گراهام هویت اجتماعی را بر مبنای تفاوت‌های برون‌گرومی و شباهت‌های بین‌گرومی تعریف می‌کند (Graham, 1999, 1-2). در عرصه‌های فرهنگی و هنری همچون معماری نیز مسئله هویت به ویژه در دوره جهانی شدن و ورود معماری مدرن از کشورهای مرکز به سمت کشورهای پیرامون همواره مطرح بوده است. وجه اشتراک معنای هویت، تمایز و تشخیص است. در واقع وقتی سخن از ما پیش می‌آید

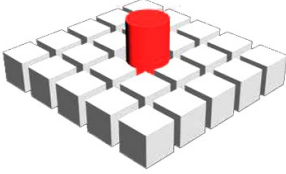
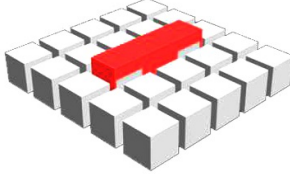
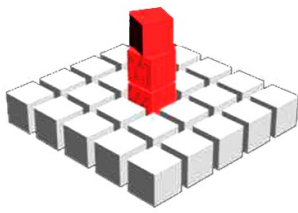
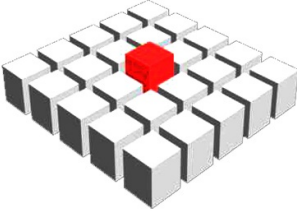
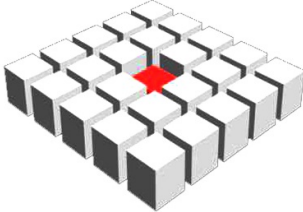
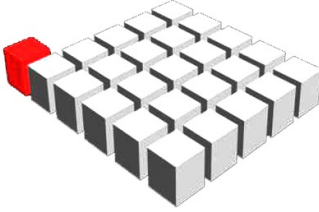
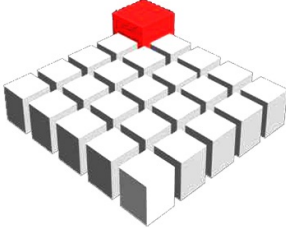
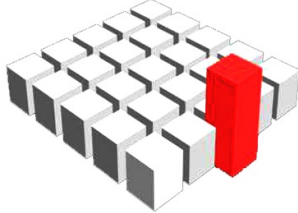
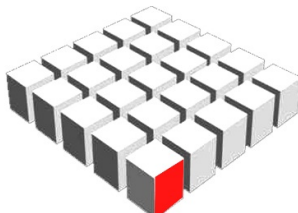
برجسته هستند و جهت‌های حس مکان به شهروندان و هدایت‌گری آنها مورد استفاده قرار می‌گیرند.

از این رو بر اساس موارد در پیشگفتار مهمترین معیارهایی که بر نشانه شدن یک عنصر اثرگذار است از قبیل: تمایز، خوانایی، معماری منحصر به فرد، نفوذپذیری، دید بصری مناسب، معماری شاخص (جدول ۱) و خصوصیتی که موجب نشانه شدن مطالعه موردی (دروازه قرآن شیراز) شده است ارائه گردیده است.

## متغیر ۲- هویت اجتماعی و جوانان

در چند دهه گذشته مفهوم هویت، صاحب نظران عرصه‌های علوم انسانی از جمله روانشناسی، جامعه‌شناسی، روانشناسی اجتماعی، مطالعات فرهنگی و هنر را به خود مشغول ساخته است. هویت در نظریه‌های جامعه‌شناسان، ساخته و پرداخته طرف زمان و مکان است و در نظریه‌های روانشناسان اجتماعی، فرآیندهای روانی شخص نقش ضروری در ساخت و پرداخت هویت اجتماعی او ایفاء می‌کند (ساروخانی و همکاران، ۱۳۸۳: ۷۴). در روانشناسی نیز

جدول ۱: معیارهای اثر گذار بر نشانه شدن دروازه قرآن شیراز (ماخذ: نگارندگان)

		
<p>۳- فرمی متمایز نسبت به اطراف را داراست.</p>	<p>۲- در بافت میانی یا بیرونی طراحی گردیده است تا بتواند هویت آن بخش هارا تا حد زیادی نمایان کند.</p>	<p>۱- ارتفاع نسبی شاخصی را دارد.</p>
		
<p>۶- طوری در بافت قرار می‌گیرد که بیشترین میزان نفوذ را دارد.</p>	<p>۵- در قسمت هایی از بافت مکانیابی می‌گردد که کریدور مناسب مطلوبی به آن وجود دارد.</p>	<p>۴- در بافت به صورت منفرد قرار دارد.</p>
		
<p>۹- ایجاد کنتراست در رنگ و نورپردازی که قابلیت دید آنرا افزایش می‌دهد.</p>	<p>۸- تاکید بر جزئیات معماری یک لبه، که آنرا تبدیل به یک نشانه می‌کند.</p>	<p>۷- متمایز بودن بخشی از بنا که تمایز فضایی یا بصری ویژه ای ایجاد کرده است.</p>

نقش عمده‌های در توسعه آن داشته‌اند. به ساده‌ترین بیان می‌توان آن را تعریفی دانست که فرد بر مبنای عضویت در گروه‌های اجتماعی، از خویش دارد (ابادری و همکاران، ۱۳۸۱: ۵) و در برگیرنده شباهت‌هایی است که براساس آن یک گروه را تشخیص می‌دهیم (Tajfel, 1982). هویت اجتماعی احساس تعلق و همبستگی به یک جامعه است به گونه ای که عضوی از یک جامعه

بحث هویت مطرح می‌شود و مرز ما از دیگران توسط خطوط ترسیم شده توسط هویت ما روشن می‌شود (زاهد، ۱۳۸۴: ۱۲۹). هویت اجتماعی نیز مقوله‌ای در چارچوب مفهوم هویت است. پرورش این نظریه توسط ریچارد جنکینز و تحت تأثیر اندیشه‌های افرادی چون «هربرت مید»، «اروینگ گافمن» و «فردریک بارث» انجام شده است. «هنری تاجفل» به همراه «ترنر»

باید دید چه عناصری باعث ترسیم این تمایزات و در واقع تشکیل هویت اجتماعی می‌شوند؟ به طور کلی هویت در یک نگاه طولی و ریشه‌دار دارای دو جنبه کالبدی و روحی یا ظاهری و باطنی است (نقره کار، ۱۳۸۵: ۵۵). که جنبه‌های کالبدی متناظر با جنبه‌های مادی و جنبه‌های روحی دربرگیرنده ابعاد معنوی انسان است.

از نظر اریکسون موفقیت در زندگی و دستیابی به اهداف و آرمان‌های انسانی در دوران بزرگسالی به نحوه‌ی شکل‌گیری هویت وابسته است که بیشتر در دوران نوجوانی و جوانی روی می‌دهد. فرد در دوران نوجوانی و جوانی، ارزش‌ها، باورها، داوری‌ها و هنجارهای مورد قبول خانواده و جامعه را زیر سوال می‌برد و در جستجوی راه حل و پاسخ‌های مناسب به کند و کاو می‌پردازد.

از سایر جوامع متمایز باشد و فرد در مقابل معیارها و ارزش‌های جامعه خود احساس تعهد و تکلیف کند و در امور مختلف آن مشارکت جوید. انتظارات جامعه را خود پاسخ دهد و در مواقع بحرانی سرنوشت جامعه و غلبه بر بحران جامعه برای او مهم باشد. هویت اجتماعی با معناداری سروکار دارد و همیشه موضوعی برای گفتگو یا نوآوری بوده است. بر این اساس می‌توان هویتی پایدار داشت. از این روست که هویت فرآیندی دانسته می‌شود که نه تنها یگانه نیست بلکه هر فردی چندین هویت دارد. هویت را می‌توان به فردی و جمعی بخش بندی نمود. تفاوت عمده این دو در این است که نخستین بر تفاوت‌ها و دومین بر همانندها تاکید دارد. براساس این نظریه تمایل انسان به تفکر درباره‌ی خود به عنوان کسی که به یک یا چند گروه تعلق دارد از ویژگی‌های طبیعی انسان است. حال

#### جدول ۲: مفهوم هویت اجتماعی از دیدگاه اندیشمندان (ماخذ: نگارندگان)

تعاریف	نظریه پردازان
مجموعه باورها و احساسات مشترک در بین حد وسط اعضای یک جامعه	حسینی، ۱۳۸۲
تعامل میان نگرش‌های فردی و نگرش‌های سازمان یافته اجتماعی و گروهی	قاسمی و نگینی، ۱۳۸۹
پیوستاری شخصی - گروهی که شخص و اجتماع در دو قطب این پیوستار قرار دارند	دوران و محسنی، ۱۳۸۲
چیستی و کیستی افراد در رابطه با دیگران	گل محمدی، ۱۳۸۱
رعایت آداب و رسوم اجتماعی، راه و رسم ادب و نزاکت و شیوه لباس پوشیدن شایسته است تا بدین وسیله شخص خود را با شیوه‌های مرسوم اجتماعی که در آن زیست می‌کند، تطابق دهد	بهزاد فر، ۱۳۸۶
تعریفی که فرد از خودش بر اساس عضویت در رده‌ها و گروه‌های گوناگون اجتماعی می‌کند.	ساروخانی و رفعت‌جاه، ۱۳۸۳
مبنای تفاوت‌های برون گروهی و شباهت‌های بین گروهی	گراهام، ۱۹۹۸
تفاوت‌ها که از مناسبت رابطه خود و دیگری به وجود آمده است	جی-دان، ۱۳۸۵



نمایند که در ادامه در جدول ۱ به مهمترین نظریه‌ها و در خصوص هویت اجتماعی اشاره شده است. در راستای مفاهیم گفته شده در جدول ۲ و همچنین نظرات اندیشمندان می‌توان مؤلفه‌هایی را برای هویت اجتماعی منظور کرد. از جمله مؤلفه‌های مؤثر مذهب، اشتغال، خانواده و اجتماع و قومیت می‌باشد که این مؤلفه‌ها در جدول ۳ بیان شده است.

نتایج موفقیت آمیز فرآیند رشد روانی و اجتماعی در دوران کودکی، امکان حل تعارضات روانی و اجتماعی را در مراحل بعدی زندگی به فرد می‌دهد. لذا در مقابل آشفتگی و بحران هویت، فرآیند (شکل-گیری هویت) و انسجام هویتی قرار دارد (لطف آبادی، ۱۳۷۹: ۷۴). بر همین اساس شناخت مفهوم هویت اجتماعی می‌تواند ما را در ادامه روند تحقیق هدایت

جدول ۳: مؤلفه‌های هویت اجتماعی (ماخذ: نگارندگان)

مؤلفه‌ها	تعاریف	نظریه پردازان
هویت دینی	رابطه انسان با دین و نسبتی که با آن پیدا می‌کند اطلاق می‌شود. سنگ بنای هویت دینی تعهد و پایبندی است.	شرفی، ۹۵:۱۳۷۴
هویت شغلی	داشتن شغلی که ارزش اجتماعی داشته باشد، عزت نفس را افزایش می‌دهد و به ایجاد حس ایمنی و هویت باثبات کمک می‌کند. شغل از آن جهت در زندگی اجتماعی فرد مهم است که بهره‌وری مادی، منزلت، قدرت و نفوذ اجتماعی تا حدود زیادی به آن بستگی دارد.	نوابی نژاد، ۲۳۷:۱۳۷۷
هویت خانوادگی	ویژگی‌های شخصیتی و سبک زندگی والدین بر روی هویت شخصی و اجتماعی فرد به شدت تأثیر می‌گذارد و بدنه‌ی هویت فرد در کودکی و نوجوانی شکل می‌گیرد.	نوابی نژاد، ۲۳۷:۱۳۷۷
هویت قومی	کنشگرایی شش ویژگی برای قومیت وجود دارد که شامل وابستگی خونی و نژاد، زبان، سرزمین، مذهب و رسوم مشترک است.	احمدی، ۴۷:۱۳۸۳

### محدوده مورد مطالعه - ورودی شمالی شهر شیراز (دروازه قرآن)

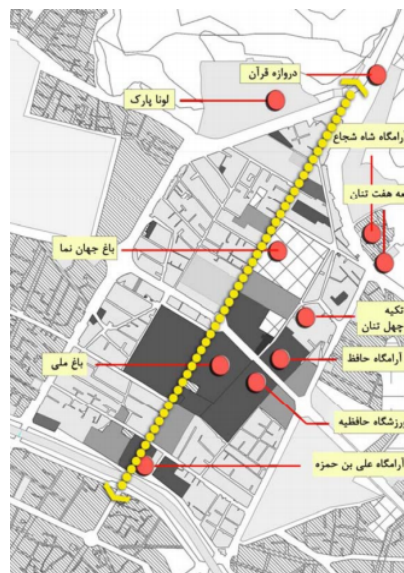
بافت کالبدی و ساختار مکانی- فضایی شهرها یکی از مهمترین ابعاد هویتی شهرها را شکل می‌دهد زیرا شکل‌گیری بافت هویتی شهری متأثر از اندیشه‌ها، باورها، فعالیت‌ها و سطح فرهنگ جامعه است. از این رو شناخت این بخش از شهرها می‌تواند به شناخت بیشتر سایر ابعاد اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی نیز بینجامد. از طرفی فضاها و ورودی شهرها نیز متأثر از فرهنگ و سنن اجتماعی دارای ویژگی‌های اداری و عملکردی بوده ولی این ویژگی

ها در فضای ورودی شهرها عمدتاً حاصل فعالیت‌هایی است که در آن فضا جریان داشت. البته خصوصیات کالبدی فضای ورودی از اهمیت بسیار زیادی در ایفای اصلی-ترین نقش آن یعنی ارتباط فیزیکی برخوردار است، اما دارای پیچیدگی فضای ورودی یک بنا نمی‌باشد. تأثیر عواملی نظیر موقعیت طبیعی، شکل زمین و ویژگی‌های توپوگرافی نظیر کوه، دره و رودخانه را در تعیین محل ورودی شهرهای قدیم نمی‌توان نادیده گرفت. این عوامل طبیعی دسترسی به شهر را محدود به نقاطی خاص می‌کردند. نمونه بارز آن ورودی

تنگه الله اکبر از دوران قدیم به صورت طبیعی بوده است و راه ورودی به شیراز تا سال ۱۳۶۷ به صورت راهی باریک و محدود به گذشتن از زیر دروازه قرآن می‌شد (سازنده، ۱۳۹۴: ۷۴).

در رابطه با دروازه قرآن باید اذعان داشت که وجه تسمیه آن به خاطر وجود قرآن در بالای طاق کجاوه‌ای است که در زمان عضدالدوله دیلمی در آن جایگذاری شده است. از دوره دیلمیان، در مدخل تنگ الله اکبر - رو به سمت شیراز - طاق مرتفعی ساخته شده بود که در زمان کریمخان زند مرمت شد و اتاق‌هایی در دو طرف آن ساخته شد و بر بالای طاق مذکور، اتاقی بنا گردید که در آن یک قرآن خطی بزرگ قرار داده شد تا مسافران از برکت عبور از زیر قرآن از حوادث مصون باشند و از این‌رو آن را طاق قرآن نامیدند. در دوره قاجاریه به دست محمد زکی خان نوری بر روی طاق مجدداً تعمیراتی صورت می‌گیرد. در سال ۱۳۱۵ ه.ش برای توسعه جاده (به دلیل تنگی طاق عبور وسایل نقلیه امکان نداشت) این بنا ویران گردید. در سال ۱۳۲۷ ه.ش دروازه فعلی به همت و اعتبار مرحوم حاج اعتمادالتجار ایگار، بازرگان و نیک‌اندیش شیراز، با طرح اولیه ولی با دهانه‌ای گشاده‌تر، ساخته شد (نصر، ۱۳۸۴، ۶۴). تا سال ۱۳۶۵ ه.ش محل عبور خودروها بوده است. در سال ۱۳۸۵ کانال بزرگی بر روی دره بنا شد و سپس طی مدت ۱۰ سال کل زباله‌های ساختمانی شیراز به درون این دره ریخته شد تا در نهایت دره مورد نظر با

دروازه قرآن شیراز است، که دسترسی به شهر از طریق گذر از دروازه طبیعی که به وسیله کوه ایجاد می‌شده صورت می‌گرفته که این خود امکان بنای دروازه قرآن را فراهم کرده است که در شمال شیراز در دامنه کوه صبوی و در ابتدای جاده شیراز - اصفهان در تنگه الله اکبر قرار گرفته است. نظر به اهمیت قرارگیری دروازه قرآن در محدوده تنگ الله اکبر توضیحاتی راجع به محدوده بلافصل و قرارگیری در کنار بناهای تاریخی شاخص در این محدوده که در شکل ۶ گفته می‌شود. در گذشته اعتقاد داشتند هر مسافر تازه وارد هنگام ورود به شیراز از بالای تنگه، منظره بدیع و دل‌انگیز شیراز را مشاهده کرده و با اعجاب و تحسین عبارت الله اکبر را بر زبان می‌آورد و از این رو نام این تنگ به تنگه الله اکبر معروف شده است.



شکل ۵: بناهای تاریخی در مجاورت المان دروازه قرآن  
شهر شیراز (Sazandeh, 2015)

مرمت است. در تصویر روند تغییرات در دوران مختلف تاریخی جهت شناخت و نمایان کردن نقش هویت در شکل‌گیری این نشانه شهری ارائه شده است (سازنده، ۱۳۹۴: ۷۶).

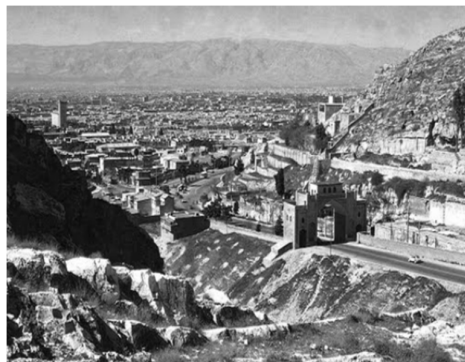
تراشیدن کوه‌های اطراف عریض شد و راه ورودی شیراز به کنار دروازه قرآن منتقل شد و در نهایت با الهام از معماری دروازه قرآن و فلسفه ایرانی جداره کوه کنار و مقابل دروازه قرآن و همچنین آرامگاه خواجهی کرمانی طراحی شد و در حال حاضر در دست



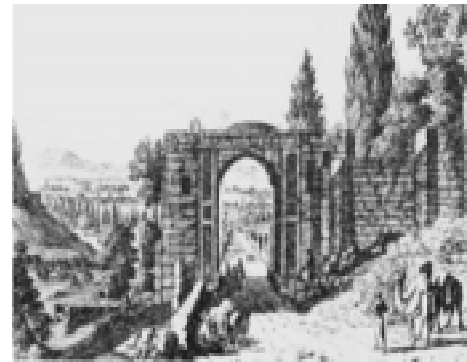
شکل ۷: دروازه قرآن شیراز سال ۱۱۵۵-ه.ق



شکل ۶: ساختمان قدیمی دروازه قرآن



شکل ۹: دروازه قرآن شیراز-۱۳۶۷ ه.ش



شکل ۸: دروازه قرآن شیراز-۱۲۷۷ ه.ق



شکل ۱۱: دروازه قرآن شیراز، اکنون



شکل ۱۰: دروازه قرآن شیراز، ۱۳۸۰

سوالات‌اتصال‌ی که ما را در مسیر تحقیق هدایت می‌کند که در جدول ۴ آورده شده است.

با توجه به مطالعات کتابخانه‌ای مهمترین ویژگی‌های مطالعه موردی (دروازه قرآن شهر شیراز) جهت تحقیق‌پذیری اهداف و

#### جدول ۴: ویژگی‌های فضایی المان دروازه قرآن شیراز (ماخذ: نگارندگان).

ویژگی‌های عملکردی	ویژگی‌های ادراکی
<ul style="list-style-type: none"> <li>• برقراری ارتباط فیزیکی بین فضا (دروازه)</li> <li>• تأمین امنیت و نظارت بر ارتباط (دروازه، برج‌های دفاعی)</li> <li>• هدایت (قرارگیری دروازه اصلی در مسیری که مستقیماً به مرکز شهر و بازار ارتباط داشت).</li> <li>• معرفی شهر (کتیبه‌هایی که از سر در دروازه ورودی‌های مهم نوشته می‌شد).</li> <li>• حضور فضای ورودی در فعالیت‌های روزمره شهر (فضای باز مقابل دروازه ورودی با عملکرد اجتماعی و اقتصادی).</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• دعوت کردن (به دلیل عملکرد اجتماعی و پویایی فضای باز مقابل دروازه شهر)</li> <li>• هویت بخشیدن (اهمیت دادن، دروازه و تزئینان آن و شاخص نمودن دروازه)</li> <li>• ایجاد حس (ورود عبور از دروازه به عنوان مرز جداکننده دو فضا)</li> <li>• آماده ساختن (برای درک فضای جدید فضای باز مقابل دروازه با عملکرد اجتماعی)</li> <li>• برقراری ارتباط ادراکی و بصری بین دوفضا (وجود دروازه و فعلیتی که در فضای مجاور آن جریان داشت).</li> </ul>

#### روش این پژوهش:

پژوهش، (نشانه‌های شهری) و متغیر وابسته نیز (هویت اجتماعی) است. مؤلفه‌هایی چون توجه به دین، شغل، خانواده و قومیت را می‌توان برای هویت در نظر گرفت که همگی به عنوان زیرعامل‌های هویت اجتماعی مطرح می‌باشند. همچنین قابل ذکر است که ویژگی‌های معنوی مؤلفه‌های هویت شهر سنتی در قالب ارزش‌های طبیعی و ارزش‌های ادراکی با هدف تأمین خوانایی و ارتقای تصویر ذهنی شهر بوده است (نصر، ۱۳۹۵: ۸۵). بر همین اساس توجه به مفهوم نشانه شهری و مفهوم ورودی شهر به عنوان ابزاری برای ارتقای هویت اجتماعی جوانان در نظر گرفته شده است. در مرحله بعد ضمن تحلیل مطالعات صورت گرفته با نرم افزار spss24 به ارائه مدل پیشنهادی در راستای

روش این پژوهش با توجه به نقش نشانه‌های شهری و هویت جوانان به صورت پیمایشی است. این پژوهش در مرحله اول با مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای به بررسی ادبیات موجود و تدوین نظری تحقیق جهت استخراج مؤلفه‌های اثرگذار می‌پردازد. جمع‌آوری اطلاعات به روش پرسشنامه محقق ساخته با ۲۳ گویه می‌باشد. در تهیه پرسشنامه به کلیت مؤلفه‌های اصلی که بر شکل‌گیری نشانه‌های شهری اثرگذار، همچنین مؤلفه‌های هویت اجتماعی و تاثیر این موارد و رابطه آنها توجه شده است. قابل ذکر است که از آنجا که نوع جهان بینی هر جامعه در دوره‌های تاریخی، چهره‌ای را در شهرسازی نمایان ساخته است، لذا متغیر مستقل تحقیق با توجه به موضوع

توجه به نقش هویت اجتماعی جوانان پرداخته شد.

### یافته‌های تحقیق:

پس از بررسی‌های انجام شده، متغیر مستقل (نشانه شهری)، پژوهش و زیر عامل‌های آن از قبیل: عملکرد اجتماعی و پویایی، خوانایی، حس مکان، عملکرد جدید و نو، ارتباط بصری و ادراکی، ارتباط فیزیکی، نظارت‌پذیری، هدایت‌گری، عملکرد اجتماعی و اقتصادی، سرزندگی، مکانیابی مناسب و الگوی ساخت)، و متغیر وابسته پژوهش (هویت اجتماعی جوانان) و زیر عامل‌های آن از قبیل: هویت دینی (تعهد و پایبندی)، هویت شغلی (ایجاد حس ایمنی و هویت، بهره‌وری مادی، منزلت، قدرت و نفوذ اجتماعی)، هویت خانوادگی (سبک زندگی، هویت شخصی و اجتماعی) و نهایتاً هویت قومی (قومیت، گویش، دین و مذهب، آداب و رسوم) از مبانی نظری استخراج شد و پس از آن پرسشنامه محقق ساخته‌ای با ۲۳ گویه و بر اساس طیف لیکرت درجه‌بندی شده است.

**روایی و پایایی:** ساخت و بررسی پایایی و روایی پرسشنامه ۲۳ گویه‌ای هویت اجتماعی در جوانان به شرح زیر است. بدین منظور ۱۰۳ نفر از جوانان حاضر در محدوده مورد مطالعه با میانگین سنی از ۱۵ تا ۳۰ سال به صورت تصادفی ساده غریب شدند. با استفاده از محاسبه ضریب آلفای کرونباخ با ضریب ۰/۷۸۶ به دست آمد که بیانگر پایایی مطلوب این پرسشنامه است. به منظور دریافت نقطه نظرات کاربران در این پژوهش از پرسشنامه محقق ساخته استفاده گردید. این پرسشنامه شامل ۲۳ گویه بوده است که ۳ سؤال ابتدایی در خصوص اطلاعات فردی پاسخگو شامل جنسیت، سن، مدرک تحصیلی جوانان و همچنین مدت و

وضعیت حضور در محدوده دروازه قرآن بوده است. پاسخ‌دهندگان در این پژوهش ۱۰۳ نفر شامل ۳۲ نفر دختر جوان و ۷۱ نفر پسر جوان بودند. به منظور سنجش و امتیاز بندی مولفه‌ها، برای طیف از کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم و کاملاً مخالفم

جدول ۵: اولویت‌های مورد نظر جوانان دختر و پسر برای حضور در محدوده المان دروازه قرآن بر اساس امتیاز دهی حاصل از تحلیل داده‌های پرسشنامه (ماخذ:

### نگارندگان

مؤلفه‌های نشانه شهری			
ردیف	و هویت اجتماعی جوانان	دختران جوان	پسران جوان کلی
۱	احساس تعلق	۰/۴۳	۰/۸۲
۲	تشویش	-۰/۰۹	۰/۲۵
۳	امکانات مختلف اجتماعی	-۱/۰۳	۰/۲۷
۴	فعالیت‌های اجتماعی	۱/۴۶	۱/۵۲
۵	احساس تعهد	۰/۴۰	۱/۱۶
۶	احساس هویت	۰/۳۱	۰/۷۳
۷	عرصه‌های مختلف اجتماعی	۰/۲۱	۰/۶۹
۸	مقبولیت اجتماعی	۰/۵۶	۰/۴۷
۹	منزلت اجتماعی	۰/۴۰	۰/۲۵
۱۰	ارزش‌ها و هنجارها	۰/۷۱	۰/۲۸
۱۱	احساس رضایتمندی	۰/۸۱	۰/۲۵
۱۲	علاقه و باورها	۱	۰/۵۳
۱۳	انزوا و گوشه نشینی	۱/۵۳	۱/۲۲
۱۴	رفتارها و باورها	۰/۵۹	۰/۹۸
۱۵	از خود بیگانگی	۰/۸۱	۱/۰۱
۱۶	هدفمندی	۱/۱۲	۱/۶۷
۱۷	هویت فردی	۰/۲۱	۱/۰۴
۱۸	توانایی فردی	۰/۵	۰/۷۸
۱۹	موجودیت خویش	۰/۶۵	۰/۲۵
۲۰	احساس مشارکت	۱/۰۳	۰/۷۴

نتیجه کلی نشان می‌دهد که پرسشنامه هویت اجتماعی در جوانان از پایایی و روایی قابل قبولی برخوردار است و می‌تواند مورد استفاده محققان و متخصصان در زمینه هویت اجتماعی جوانان قرار گیرد.

#### آزمون فرضیه‌ها:

با توجه به نتایج جدول شماره ۶ ضریب همبستگی هریک از متغیرهای وابسته تحقیق با متغیر مستقل پژوهش مشخص گردید که ما را در سنجش آزمون فرضیه‌های پژوهش، همچنین نتیجه‌گیری نهایی هدایت می‌کند.

(در ۵ رده) به ترتیب ضریب ۲، ۱، ۰، ۱- و ۲- در نظر گرفته شد. در جدول ۵ اولویت‌های مورد نظر جوانان برای حضور در محدوده مورد مطالعه بر اساس تحلیل داده‌های پرسشنامه، ارائه گردیده است. همانطور که در شماره جدول ۴ دیده می‌شود، فعالیت اجتماعی، گوشه نشینی، هدمندی، احساس تعهد، مقبولیت اجتماعی، رفتارها و باورها، احساس مشارکت و ...، به ترتیب بیشترین اولویت بر شکل-گیری هویت اجتماعی جوانان متاثر از نشانه شهری دروازه قرآن، اعلام شده است. با توجه به تحلیل داده‌ها، عواملی از قبیل: منزلت اجتماعی، تشویش، امکانات اجتماعی، ارزش‌ها و هنجارها نیز موجب تأثیرات منفی بر هویت اجتماعی جوانان می‌گردد.

جدول ۶: ضریب همبستگی عامل نشانه شهری و زیر عامل‌های هویت اجتماعی جوانان (ماخذ: نگارندگان)

عوامل	عوامل	عوامل	عوامل	نشانه		
قومی	شغلی	خانوادگی	دینی	شهری		
.۸۹۲	.۸۰۳	.۷۱۲	.۷۸۹	۱	ضریب همبستگی پیرسون	نشانه شهری
.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰		سطح معنی‌داری	
۱۱۵	۱۱۵	۱۱۵	۱۱۵	۱۱۵	تعداد	
.۴۱۲	.۶۷۸	.۵۵۶	۱	.۷۸۹	ضریب همبستگی پیرسون	عوامل دینی
.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	سطح معنی‌داری	
۱۱۵	۱۱۵	۱۱۵	۱۱۵	۱۱۵	تعداد	
.۲۸۷	.۴۴۸	۱	.۶۰۴	.۷۱۲	ضریب همبستگی پیرسون	عوامل خانوادگی
.۸۱۳	.۰۰۰		.۰۰۰	.۰۰۰	سطح معنی‌داری	
۱۱۵	۱۱۵	۱۱۵	۱۱۵	۱۱۵	تعداد	
.۴۵۲	۱	.۶۷۸	.۸۹۹	.۸۰۳	ضریب همبستگی پیرسون	عوامل شغلی
.۰۰۰		.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	سطح معنی‌داری	
۱۱۵	۱۱۵	۱۱۵	۱۱۵	۱۱۵	تعداد	
۱	.۳۴۳	.۶۱۲	.۴۲۳	.۸۹۲	ضریب همبستگی پیرسون	عوامل قومی
	.۰۰۰	.۸۱۳	.۰۰۰	.۰۰۰	سطح معنی‌داری	
۱۱۵	۱۱۵	۱۱۵	۱۱۵	۱۱۵	تعداد	

**فرضیه اول:**

به نظر می‌رسد نشانه‌های شهری بر ایجاد هویت اجتماعی جوانان (عوامل دینی)، اثر گذار است. بر اساس نتایج جدول شماره ۵- مشخص گردید که زیر مولفه متغیر وابسته پژوهش (عوامل دینی)، با ضریب ۰.۷۸۹ با متغیر مستقل تحقیق ارتباط چشمگیری دارد. پس می‌توان اینگونه اثبات کرد که نشانه‌های شهری بر ایجاد هویت اجتماعی جوانان (عوامل دینی)، اثر گذار است.

**فرضیه دوم:**

به نظر می‌رسد نشانه‌های شهری بر ایجاد هویت اجتماعی جوانان (عوامل خانوادگی)، اثر گذار است. بر اساس نتایج جدول شماره ۵- مشخص گردید که زیر مولفه متغیر وابسته پژوهش (عوامل خانوادگی)، با ضریب ۰.۷۱۲ با متغیر مستقل تحقیق ارتباط چشمگیری دارد. پس می‌توان اینگونه اثبات کرد که نشانه‌های شهری بر ایجاد هویت اجتماعی جوانان (عوامل خانوادگی)، اثر گذار است.

**فرضیه سوم:**

به نظر می‌رسد نشانه‌های شهری بر ایجاد هویت اجتماعی جوانان (عوامل شغلی)، اثر گذار است. بر اساس نتایج جدول شماره ۵- مشخص گردید که زیر مولفه متغیر وابسته پژوهش (عوامل شغلی)، با ضریب ۰.۸۰۳ با متغیر مستقل تحقیق ارتباط چشمگیری دارد. پس می‌توان اینگونه اثبات کرد که نشانه‌های شهری بر ایجاد هویت اجتماعی جوانان (عوامل شغلی)، اثر گذار است.

**فرضیه چهارم:**

به نظر می‌رسد نشانه‌های شهری بر ایجاد هویت

اجتماعی جوانان (عوامل قومی)، اثر گذار است.

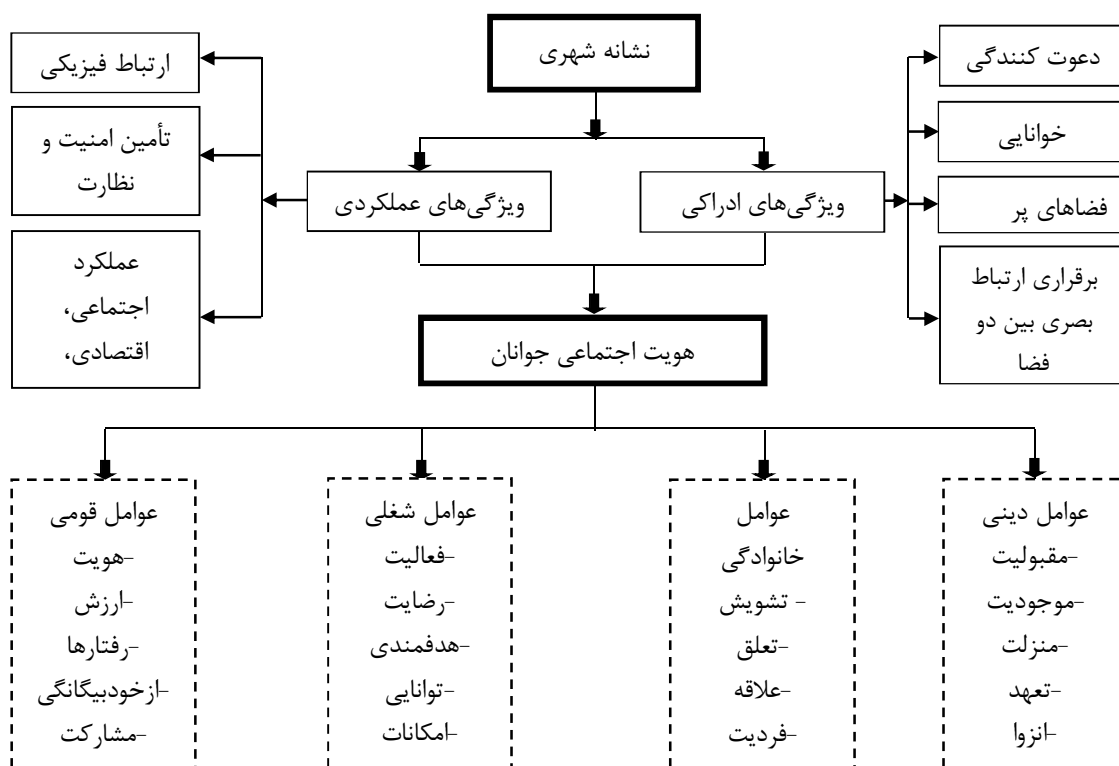
بر اساس نتایج جدول شماره ۵- مشخص گردید که زیر مولفه متغیر وابسته پژوهش (عوامل قومی)، با ضریب ۰.۸۹۲ با متغیر مستقل تحقیق ارتباط چشمگیری دارد. پس می‌توان اینگونه اثبات کرد که نشانه‌های شهری بر ایجاد هویت اجتماعی جوانان (عوامل قومی)، اثر گذار است.

**نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها:**

این پژوهش با هدف شناخت و بررسی نشانه‌های شهری (دروازه قرآن در ورودی شمالی شهر شیراز)، و تاثیر آن بر هویت اجتماعی جوانان صورت پذیرفته است و نهایتاً با توجه به دستاوردهای این پژوهش سعی شد عوامل مؤثر بر بهبود پیشگفته معرفی گردد. بدین منظور، مطالعاتی بر روی نظریه‌های مطرح شده پیرامون هویت اجتماعی و امکان شکل‌گیری رویدادها حول این مسئله انجام شده است. همچنین با توجه به مطالعات انجام شده که در واقع مبانی نظری تحقیق را شکل داده است عوامل هویت اجتماعی شناسایی گردید و پس از مشاوره با پنج نفر از اساتید متخصص در این زمینه به شرح زیر و به صورت چهار دسته نامگذاری شدند: مؤلفه‌های مقبولیت، موجودیت، منزلت، تعهد، انزوا تحت عنوان «عوامل دینی»؛ مؤلفه‌های تشویش، تعلق، علاقه، هویت فردی تحت عنوان «عوامل خانوادگی»؛ مؤلفه‌های فعالیت، عرصه، رضایت، هدفمندی، توانایی، امکانات تحت عنوان «عوامل شغلی»؛ مؤلفه‌های هویت، ارزش، رفتار، ازخودبیگانگی،

وابسته) تاثیر مستقیم دارد و عوامل قومی با میزان ۰.۸۹۲ یکی از مهمترین عامل‌های هویت اجتماعی جوانان است که ضریب همبستگی بالاتری را با نشانه‌های شهری (دروازه قرآن شیراز) را دارد. بنابراین می‌توان گفت ویژگی‌های ادراکی و ویژگی‌های عملکردی موثر بر نشانه‌های شهری می‌تواند موجب ارتقای هویت اجتماعی جوانان گردد. مدل منتج از این مقاله در شکل ۱۲ ارائه گردیده است.

احساس مشارکت تحت عنوان «عوامل قومی». در مرحله بعد با محاسبه همبستگی بین شاخص‌های اصلی به دست آمده در جدول شماره-۵ رابطه همبستگی هر یک از عوامل به دست آمد. این نتایج اهمیت هر یک از چهار فاکتور مورد بررسی قرار گرفته شده را نشان می‌دهد و نشانگر آن است که عناصر کالبدی- فضایی نشانه‌های شهری (متغیر مستقل) بر زیر عامل‌های هویت اجتماعی جوانان (متغیر



شکل ۱۲: مدل برگرفته از نتایج تحقیق (ماخذ: نگارندگان)

• هویت اجتماعی جوانان متأثر از کالبد و فضاهای شهری و قرارگیری در مجاورت نشانه‌های شهری است که بر

بنابراین با توجه به نتایج تحقیق می‌توان پیشنهادها را برای تحقق‌پذیری این مهم ارائه نمود:



جامعه را به سمت هویت‌مند شدن هدایت نماید.

#### منابع:

اباذری، یوسف و چاوشیان، حسن (۱۳۸۱). از طبقه اجتماعی تا سبک زندگی رویکردهای نوین در تحلیل جامعه شناختی هویت اجتماعی، شماره ۲۰، نشریه نامه علوم اجتماعی، (۳-۲۷).

احمدی، سید احمد (۱۳۸۳). روانشناسی جوانان و نوجوانان، انتشارات مشعل، چاپ یازدهم، تهران. بحرینی، حسین، علی طالب بابلی، ناهید (۱۳۸۲). کدگذاری اصول زیست محیطی و ورودی شهر با استفاده از شناسایی رویکرد فضای شهری، شماره ۳۶، فصلنامه مدیریت شهری، (۸۳-۱۰۴).

براتی، ناصر، نجفی تروجنی، سیده نسیم (۱۳۹۵). ارزیابی نماد ورودی شهرها بر مبنای مؤلف‌های کالبدی طراحی- مطالعه موردی: نماد ورودی شرقی شهر قزوین، شماره ۱۹، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات شهری، (۹۱-۸۱).

بهزاد فر، مصطفی (۱۳۸۷). هویت شهر، نگاهی به هویت شهر تهران، نشر شهر تهران، چاپ دوم. تهران.

بتلی، ای یین و همکاران (۱۳۸۵). محیط‌های پاسخده، مترجم: مصطفی بهزادفر، مرکز انتشارات دانشگاه علم و صنعت، چاپ دوم، تهران، ۳۳۰. پاکزاد. جهان‌شاه (۱۳۸۹). مبانی نظری و فرایند طراحی شهری، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول، تهران.

پایه‌ی هویت دینی، خانوادگی، شغلی و قومی بنا شده‌اند و بسیار حائز اهمیت می‌باشد. لذا توجه به این مولفه‌های اثر گذار در جهت حفظ و ساماندهی نشانه‌های شهری، همچنین طراحی نشانه‌های شهر با رویکرد مذکور می‌تواند نتایج چشمگیری را در هویت اجتماعی جوانان به صورت مستقیم و غیر مستقیم داشته باشد.

● توجه به نقش نشانه‌های شهری اصالت- های فرهنگی را نمایان می‌کند و تاثیر چشمگیری را در ادراک محیط و احساس تعلق جوانان ایفا می‌کند. از این رو آشنایی جوانان از چگونگی شکل- گیری نشانه‌های شهری نه تنها موجب بهبود و هویت‌مند کردن فضاهای شهری می‌گردد بلکه طراحی صحیح عنصر نشانه شهری بر اساس مولفه‌های هویت اجتماعی می‌تواند موجب ارتقاء کیفیت فضاهای فضاهای شهری و هویت اجتماعی جوانان گردد.

● بر همین اساس ضرورت آشنایی با اصول طراحی، ضوابط و مقررات، همچنین وضع قوانینی که موجب حفظ و نگهداری نشانه‌های شهری می‌گردد، همچنین بهره‌مندی از تجارب گذشتگان و تعمیم این تجارب به نسل‌های آینده امری ضروری است. از این رو آموزش قشر جوانان در این چارچوب می‌تواند

- ترابی، زهره، سیما، یلدا (۱۳۹۳). طراحی مرودی شهر با رویکرد هویت بخشی به فضای شهری، نمونه مرودی: ورودی شرقی شهر زنجان، شماره ۳۶، نشریه علمی - پژوهشی مدیریت شهری، (۸۳-۱۰۴).
- جی دان، روبرت (۱۳۸۵). نقد اجتماعی پست مدرنیسم و هویت بحران، مترجم: صالح نجفی، انتشارات پردیس دانش، چاپ اول، تهران، ۵۳۶.
- حسینی، کچویان (۱۳۸۲). معرفی نظری برای شکل دهی هویت: فصلنامه علوم اجتماعی. دانشپور، سید عبدالهادی (۱۳۸۳). درآمدی بر مفهوم و کارکرد هویت محیط انسان ساخت، نشریه باغ نظر، سال ۱، شماره ۱، تهران، (۷۰-۵۹).
- دوران، بهزاد، محسنی، منوچهر (۱۳۸۲). هویت رویکرد و نظریه ها، مجله علوم تربیتی، دانشگاه فردوسی مشهد، جلد ۴، شماره ۱، مشهد، (۶۹-۸۴).
- زاهد، سعید (۱۳۸۴). هویت ملی ایرانیان، فصلنامه راهبرد یاس، جلد ۱، شماره ۴، تهران، (۱۳۸-۱۲۹).
- ساروخانی، باقر، رفعت جاه، مریم (۱۳۸۳). زنان و باز تعریف هویت اجتماعی، مجله جامعه شناسی ایران، جلد ۵، شماره ۲، تهران، (۱۳۳-۱۶۰).
- سازنده، معصومه (۱۳۹۴). مطالعات پیشرفت و توسعه پارک خواجوی کرمانی، شهرداری شیراز، شیراز، ۳۲۵.
- سلطان زاده، حسین (۱۳۷۲). فضاهای ورودی در معماری سنتی ایران، دفتر مطالعات فرهنگی، جلد ۱، تهران، ۲۴۰.
- شرفی، محمدرضا (۱۳۸۰). جوان و بحران هویت، انتشارات سروش، جلد دوم، تهران، ۲۰۶.
- قریب، فریدون (۱۳۸۲). ضوابط ساماندهی و معیارهای طراحی شهری برای مبادی ورودی شهرها، مجله هنرهای زیبا، جلد ۱۵، شماره -، تهران، (۲۸-۴۱).
- قاسمی، وحید، نگینی، سمیه (۱۳۸۹). بررسی تأثیر بافت محلات بر هویت اجتماعی با تأکید بر هویت محله‌ای در شهر اصفهان، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای. سال دوم، شماره ۷، اصفهان، (۱۱۳-۱۳۶).
- کارمونا، متیو (۱۳۹۰). مطالعه طراحی شهری، مترجم: کامران ذکاوت و فرناز فرشاد، انتشارات آذرخش، جلد ۲، تهران، ۵۶۰.
- گل محمدی، احمد (۱۳۸۱). جهانی شدن، فرهنگ و هویت، نشر نی، جلد ۸، تهران، ۲۸۸.
- لطف آبادی، حسین (۱۳۷۹). هویت روانشناسی رشد، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، جلد ۱، تهران، ۲۹۲.
- لینچ، کوین (۱۳۸۷). سیمای شهر، مترجم: منوچهر مزینی، انتشارات دانشگاه تهران، جلد ۸، تهران، ۳۶۴.
- مامفورد، لوئیز (۱۳۸۵). فرهنگ شهرها، مترجم: عارف اقوامی مقدم، انتشارات مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری، تهران.
- مدنی پور، علی (۱۳۹۱). مبانی و چهارچوب طراحی

شهری، مترجم: بهادر زمانی، مطبوعات دانشگاه  
تهران.

نصر، طاهره (۱۳۸۳). معماری و شهرسازی شیراز در  
دوره پهلوی، انتشارات روزنه کار، تهران.

نصر، طاهره (۱۳۹۵). هویت کالبدی شهر؛ مفاهیم و  
نظریات، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد  
علوم و تحقیقات، تهران.

نقره کار، عبدالحمید (۱۳۸۷). درآمدی بر هویت  
اسلامی در معماری و شهرسازی، نشر پیام سیما،  
جلد ۱، تهران، ۶۵۵.

نوابی نژاد، شکوه (۱۳۷۹). مشاوره درمانی ازدواج و  
خانواده، انتشارات انجمن آموزش و پرورش،  
تهران.

Tajfel, Henri (1982). Social identity and  
intergroup relations. Cambridge:  
Cambridge University Press.

Moughtin. Cliff. & Taner Oc & Steven Tiesdell  
(1999). "Urban Design: Ornament and  
Decoration". 2nd edn. London,  
Architectural Press.

Hornby, Albert Sidney (1994), Oxford  
advanced dictionary of current English,  
fifth edition.

Graham, Brian. (1998). Modern Europe: Place,  
culture and Identity. New York: Oxford  
University Press.

Morris, Charles (1946), Signs, Language and  
Behavior, Braziller, New York.

